

n ě n o s t: kondicionalismus, ne kausalismus. A máme-li shrnouti poznatky svrchu vy-
tčené, nezbude než opakovati, že vliv a důležitost podmíněnosti fysické a biologické je
relativní, a že (souhlasíme tu s Durkheimem, Comtem a j.) se postupem vývoje zmen-
šuje. Mluveno konkrétně a převedeno na náš případ: Můžeme očekávat, že v budoucnu
nebude snad vůbec možné říkat, že při vzniku revoluce spolupůsobily podmínky rázu
fysického a biologického, poněvadž vliv tento bude téměř úplně paralysován, a dosah
jeho působení se omezí nanejvýš na vysvětlování celkového rázu revoluce (jaký je
její spád), zejména pak na vysvětlení těch průvodních jevů revolučních, které mají
kořeny v nižší podstatě lidského já (revoluční násilí). Revoluci samu však
plně vysvětliti nedovedly a nedovedou. Společenské prostředí je tvo-
řeno dvěma elementy: věcmi a osobami. Věcmi nutno rozuměti mimo hmotné předměty,
se společností sloučené, výtvořené dřívější společenské činnosti, ustálené právo, ustálené
mravy, památky literární a umělecké . . . atd. Ale je jasno, že ani z jedné ani z dru-
hých nemůže přijíti popud, který určuje výlučně společenské poměry; neboť nechovají
žádné hybné síly . . . Zbývá tedy jako vlastní činitel prostředí ryze lidské.

DR. P.:

SMYSL PAKTU NĚMECKO-POLSKÉHO.

Poněvadž se západní velmoci, které jsou neschopny společným postupem dosáh-
nouti toho, aby byl udržen v patřičných mezích znovu obživující pangermanis-
mus, prostě o nebezpečí hrozící se strany Německa přestávají starat, státy které jsou
přímo ohrožovány, jsou nuceny pomýšleti na své vlastní prostředky, kterými by uhájily
svoje území.

Jednání vztahující se k paktu čtyř vyvolalo v celé své síle problém revise smluv
a odtud pak vyvstala veliká diplomatická vyjednávání ve střední a ve východní Evropě.

Pakty o neútočení uzavřené sovětským Ruskem, sjednocení zahraniční politiky států
Malé Dohody, diplomatické jednání krále Alexandra, cesty krále Carola a ministra
Titulesco a konečně jednání mezi Polskem a Německem, to byly hlavní reakce, které
vyvolaly plány „Evropského direktoria založeného na jakési vymyšlené hierarchii
států“.

Polský oficiální list Gazeta Polska napsal jistě zcela oprávněně, že následky paktu
čtyř vyvolaly a odhalily náhlou změnu evropských konstelací.

Tento list píše dále: Všimajíce si toho, co italský tisk píše o situaci v Evropě,
o paktu čtyř a revisi mírových smluv, nemůžeme se ubrániti dojmů, že opravdové roz-
vrstvení vojenských sil v Evropě a zejména ve východní Evropě je buď nedostatečně
známo nebo zcela nesprávně oceňováno . . . To co „čtyři velcí“ («big four») mohli na-
diktovat ve Versailles světu, který neměl organisovaných vojenských sil, nebyli by
schopni nadiktovati mu dnes, kdy za těch patnáct let, která uplynula od světové války,
se vytvořily a zorganizovaly nové vojenské síly schopny a hotovy chrániti zájmy státní
proti jakémukoli zevnímu nátlaku.

A v jiném článku dodává tento list, že dnes už není v mezinárodní politice za-
městnanců a zaměstnavatelů.

A opravdu od nynějška budou musiti všechny státy počítati stále více a více se

skutečnou silou a dynamismem nových států stejně jako s potenciálem, dnes ještě těžko ocenitelným, sovětského Ruska.

Přímá vyjednávání, která začala v poslední době mezi Berlínem a Varšavou, upozornila velmi markantně zase na Polsko.

Některé komentáře, které při té příležitosti vyšly ve francouzském tisku, ukazují však, jak málo je ještě světová veřejnost informována o politických skutečnostech.

Bylo napsáno, že Polsko se obrací zády k Francii; že Pilsudski začíná tančit s Hitlerem; že Varšava se chce dohodnout s Berlínem na úkor Ruska; že je to předehra proti sovětské křížové výpravě hlásané von Rosenbergem.

A vedle těchto ostrých formulí, které většinou pocházejí od autorů zaujatých proti Polsku, nemohly a ani nedovedly listy, které jsou jinak Polsku přátelsky nakloněny, zachovati svoji obvyklou pósu, zatím co v německých novinách se vychvalovala horlivost, vlastenectví a předvídavost maršála Pilsudského.

Co se tedy vlastně stalo abnormálního, neočekávaného? Jen toto: Už po druhé nebo po třetí od podepsání paktu čtyř Polsko prohlásilo — snad s určitou překotností — že chce jednat jako evropská velmoc a že také chce, aby za takovou bylo považováno. Chce si zajistiti svou bezpečnost svými vlastními prostředky. Jeho vztahy k Francii, k Malé Dohodě a Rusku nemohly utrpěti tímto faktem žádné změny.

Zahranicní politika každého státu je určována a podmiňována určitými neměnnými prvky. Francie je přirozenou spojenkyní Polska. Německo i Rusko byly v poslední době z rozdílných důvodů jeho možnými odpůrci a v každém případě znepokojujícími sousedy.

Ale pangermanistické nebezpečí bylo pro Polsko vždycky větší než nebezpečí komunistické. Bolševici počítali po několik let se vzbouřením se Německa proti mírovým smlouvám versailleským, aby ho mohli využítí pro signál ke světové komunistické revoluci. Vpád do Polska tvořil součást jejich strategického revolučního programu.

Jakmile si Rusové uvědomili, že počítat s německým nacionalismem by bylo pro ně pouhou chimérou, snažili se přiblížiti se Polsku, Francii a dokonce i Rumunsku. Od té doby východní hranice polská byla zbavena ruského nátlaku a Polsko se mohlo postavit s tím větší rozhodností proti Německu.

Připomeňme si události z tohoto roku.

V době, kdy Hitler ještě bojoval o moc v Německu, neustoupil nikdy od požadování polského koridoru a Horního Slezska. Pod vládou Brüningovou a von Papenovou Stahlhelmové a úderné rotý pořádaly manifestace u polských hranic. Po Hitlerově vítězství tyto provokace ještě sesílily.

Když potom došlo k několika incidentům v Gdansku, Polsko vylodilo ve Westerplatte na ochranu tohoto svobodného města jeden pěší pluk. Německo pochopilo bezvadně, co znamená tento čin. A aby neměli v Berlíně ani nejmenší pochyby o tom, jak to vypadá právě ve Varšavě, otázal se v měsíci květnu tohoto roku na rozkaz maršála Pilsudského vyslanec Wysocki kategoricky, jakým způsobem chce třetí říše upravit své vztahy k Polsku. Několik dní před tím ministr zahraničí Beck prohlašoval, že postavení Polska vůči Německu bude záviset zcela na postavení Německa vůči Polsku.

Když se pak tedy Hitler přesvědčil, že Polsko se všemi těmito německými provokacemi nedá zastrašit, ale že je naopak ochotno odpovédět silou na veškerý německý podnik proti Pomoří nebo proti Hornímu Slezsku, prohlásil, že jeho úmyslem je, udržeti situaci a všeliké své počínání přísně v rámci stávajících mírových smluv.

Protipolské projevy a pohraniční incidenty přestaly jako zázrakem.

19. října Německo vystoupilo ze Společnosti Národů přerušujíc současně styky se soudním dvorem v Haagu. Od tohoto okamžiku nebylo už podrobena v případě konfliktu naprosto žádnému mezinárodnímu procesu. Bylo tedy zcela v zájmu Polska, aby situace byla objasněna a žádati zejména na německé vládě, do jaké míry se tato pokládá vázána předchozími závazky (stávajícími mírovými smlouvami) podstoupenými pod protektorátem Společnosti Národů, a hlavně smlouvou polsko-německou, uzavřenou v Locarnu 6. října 1925, která předpisuje na několika místech odvolání k různým orgánům Společnosti Národů.

Zdá se nicméně, že iniciativa k novým jednáním pochází právě tak z Berlína jako z Varšavy. Kancléř Hitler se pokusil, tím, že začal znovu jednati s Polskem, učiniti konec diplomatickému osamocení Německa, setřítí nepříznivý dojem, který byl způsoben v cizině ostrým probuzením německého militarismu a jmenovitě způsobiti rozhodnutí Francie, aby začala vyjednávatí přímo s Německem nezávisle na Ženevě.

26. ledna polský vyslanec v Berlíně Lipski učinil návštěvu kancléři Hitlerovi. Během tohoto setkání bylo rozhodnuto vydati společnou deklaraci stanovící, že Polsko a Německo se neuchýlí k vojenské moci, budou-li musiti mezi sebou řešiti nějaké spory. Mimo to prohlašovaly obě zúčastněné strany, že vyřídí nadále všechny otázky, které se jich týkají přímým vyjednáváním.

Tato ústní deklarace pouze potvrzuje vzájemné závazky, které obsahuje úvod k arbitrážní smlouvě polsko-německé z roku 1925, kde je možno čísti tato slova:

„Uprímné zachovávání procedur pacifického postupování při řešení sporů mezi oběma státy umožňuje rozřešiti otázky které by zavdaly příčinu k nedorozumnění mezi Polskem a Německem, aniž by bylo třeba se uchýlovati k vojenskému řešení.“

Není tedy nic sensačního v této deklaraci o neuchýlení se k násilí. Pokud jde o řešení sporu mezi oběma státy, vyplývá přímo z textu komuniké, že nikdy nemůže jíti o úpravu hranic. Polsko nepřipouští, aby se vůbec jen mluvilo o problému koridoru a Horního Slezska.

Pověsti, podle nichž by snad Hitler znovu přemýšlel o nápadu Rosenbergově vyměnití Kdyni a Gdansko za Oděsu, jsou velmi málo pravděpodobny. Ve všech případech však nemůže býti pochyby o tom, že kdyby takový návrh byl učiněn, že by byl naprosto a rázně odmítnut ve Varšavě. Klid, který zachovává sovětský tisk a stále se zlepšující poměry mezi Polskem a Ruskem ukazují ostatně, že tyto plány nejsou brány vážně ani státem, který by byl na nich v první řadě interesován.

Podle jiných pověstí by chtělo Německo dosáhnouti toho, aby Polsko se přestalo zajímati o osud států baltských (Lotyšska, Estonska a Litvy), kde prý by Hitler chtěl začíti působiti znovu metodami teutonskými. Ale nezávislost těchto států je jedním z hlavních principů zahraniční politiky polské a opravdu je těžko si představití, jak by Polsko v tomto směru mohlo učiniti ten sebemenší ústupek.

V úvahu padají ještě problémy hospodářské. Od roku 1925 Polsko a Německo žijí ve stavu celní války. Došlo sice k obchodní smlouvě, ale pouze Polsko ji v roce 1930 ratifikovalo. Dnešní jednání snad umožní urovnati i tuto otázku. Nesmíme však ztrácti s mysli autarchickou tendenci, která se projevuje ještě jasněji v Německu od nastolení Hitlerova, a která nedává příliš mnoho nadějí do budoucna.

Nakonec můžeme říci jedním slovem, že Polsko, když se rozhodlo jednati přímo a samostatně s Německem, chtělo tím ukázati, že chce hájiti své zájmy samo, že na mezi-

národní šachovnici chce hráti jako velmoc, aniž by musilo očekávat, až jiní ve shromážděních ve čtyřech, ve třech nebo ve dvou rozřeší otázky, které se ho týkají.

Vyjednává raději přímo s rasovým Německem nikoliv proto, že pociťuje k němu najednou nějakou zvláštní důvěru. Děje se tak spíše proto, že se Polsko bojí, že ve Francii, v Anglii a v Itálii si začínají o Hitlerově politice dělat iluze, které by mohly býti pro Polsko osudné.

DR. ALFRED FUCHS:

LOMENÝ KRÍŽ A ROMANTIKA.

V ničem se nezračí romantický duch dnešního Německa tak nápadně, jako v jeho terminologii, jež připomíná často Wagnerovy opery. Skrytý nepřítel je „der getarnte Gegner“. Mimovolně ve vás vzniká vzpomínka na Nibelungy a na Siegfriedovu „Tarnkappe“. Že je romantická terminologie zaváděna do všech projevů o vědě, filosofii, umění, náboženství, rase a národě s celou mlhavou symbolikou, v níž na prvním místě stojí lomený kříž, rovněž temného původu, by ani tak nepřekvapovalo, jako ta okolnost, že tato terminologie jest zaváděna i do života právního. Nejtypičtějším dokladem toho jest snad nedávné zákonodárství sociální. I v hospodářském životě se nazývá podnikatel „vůdcem“ a jeho zaměstnanci jsou jeho následovníky, ačkoli slovo „Gefolgschaft“ bychom raději překládali středověkým slovem „komonstvo“. Skutečně také: tato terminologie není z oper, nýbrž je vzata ze středověkých právních pramenů, ze Sachsenspieglu a Schwabenspieglu.

Hegel napsal, že prý všechna období se opakují v dějinách dvakrát: jednou prý jako tragedie a po druhé jako grotesky. Zdá se, jakoby dnešní Německo chtělo dotvrdit pravdu těchto slov. Jako velká tragedie byla prožívána německá romantika po válkách napoleonských. Jako groteska či tragikomedie se opakuje v soudobém Německu hitlerovském. Po napoleonských válkách se probouzelo Německo k novému národnímu životu. Jeho největší básníci a myslitelé volali po jeho sjednocení, k němuž ovšem nedošlo pro žárlivý partikularismus jeho vlád. Největší mužové za tuto myšlenku trpěli v žalářích a ve vyhnanství. Místo na rozum, bylo také tehdy apelováno na cit a na plemenné a národní povědomí. V hluboké nedůvěře k revolucionářskému racionalismu se věřilo v dobré instinkty lidu. Věřilo se, že v lidu jsou skryty síly dotud neznámé. Mezi kritiky byly velké polemiky o tom, zda i v literatuře znamená více talent či charakter, při čemž byla dávána přednost charakteru právě tak, jako dnešní Německo si ducha samotného o sobě, pokud neslouží určitému směru, neváží ani dost málo. Vzpomeňme si na Heineho satiru „Atta Troll“, v níž líčí dobrodružství medvěda, komediantovi uprchlého, o němž posléze praví, že to byl hodný medvěd, který často sice škaredě zapáchal a špatně tančil, ale třebaže neměl talent, byl charakter. Tímto medvědem jest zřejmě myšlen Němec, jak jej chtěla vytvořit tehdejší doba.

Ale byl jistý rozdíl mezi romantismem osvobozených válek německých a mezi dnešním hitlerovským Německem. Tato romantika byla skutečně vedena nejlepšími lidmi národa. Romantism dal tehdy vědě opravdu plodné podpěry a vytvořil zvláštní typ polyhistorů, jejichž nejcharakterističtějším representantem byl na př. Görres, pří-